

ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ ΠΛΗΘΥΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΣΙΟΥΚΑΣ

Ομόνοια, 2008

Ο Γρηγόρης Τσιούκας είναι νομικός, ειδικός επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη.

Από τη σκοπιά του νομικού η διάκριση μεταξύ αλλοδαπού και ημεδαπού είναι καθοριστικής σημασίας για τη μεταχείριση που επιφυλάσσει διαχρονικά η ελληνική έννομη τάξη –αλλά και κάθε έννομη τάξη– στα πρόσωπα που διαμένουν και αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους στην Ελλάδα. Η διάκριση αυτή έχει ως θεμέλιό της την κατοχή ή μη της ελληνικής ιθαγένειας. Ημεδαποί είναι όσα φυσικά πρόσωπα έχουν την ελληνική ιθαγένεια, έχουν δηλαδή την ιδιότητα του Έλληνα πολίτη ή αλλιώς «υπηκόου», ενώ αλλοδαποί είναι όσοι έχουν την ιθαγένεια άλλου κράτους, όσοι δηλαδή είναι πολίτες ή «υπήκοοι» άλλου κράτους, αλλά και οι ανιθαγενείς.¹ Ο όρος «αλλοδαπός», ωστόσο, συνιστά όρο γένους και περιλαμβάνει πολλές και διακριτές μεταξύ τους κατηγορίες προσώπων που, όντας «αλλοδαποί», απολαμβάνουν μεταξύ τους εντυπωσιακά διαφορετικό καθεστώς αναγνώρισης και προστασίας δικαιωμάτων.² Το γεγονός αυτό, όμως, συχνά δεν αναδεικνύεται όσο θα έπρεπε στο δημόσιο λόγο με συνέπεια να κυριαρχεί η σύγχυση. Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε σε γενικές γραμμές τις βασικές κατηγορίες αλλοδαπού πληθυσμού με βάση το νομικό καθεστώς που διέπει τη μεταχεί-

ρισή τους από την ελληνική Πολιτεία, καθώς επίσης θα παρουσιάσουμε ορισμένα στοιχεία ως προς τον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα ανά διακριτή κατηγορία πληθυσμού.³

1) Οι αλλοδαποί που υπάγονται στις ρυθμίσεις του ν.3386/2005

Η σημαντικότερη σε αριθμό κατηγορία αλλοδαπού πληθυσμού είναι αυτή που υπάγεται στις ρυθμίσεις του ν.3386/2005,⁴ ο οποίος προβλέπει το καθεστώς διαμονής στην Ελλάδα «υπηκόων τρίτων χωρών», προσώπων δηλαδή που είναι πολίτες κράτους το οποίο δεν είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.⁵ Ο νόμος αυτός καθορίζει τις προϋποθέσεις και διαδικασίες νόμιμης εισόδου και αδειοδότησης της διαμονής αλλοδαπών τρίτων χωρών. Εισάγει συνολικά 30 διαφορετικούς τύπους άδειας διαμονής, ανάλογα με το λόγο για τον οποίο ένας αλλοδαπός ζητά να παραμείνει στην Ελλάδα. Οι άδειες αυτές αφορούν σε: α) εργασία, με κυριότερο τύπο την άδεια για εξαρτημένη εργασία ή παροχή υπηρεσιών/έργου, β) ανάπτυξη ανεξάρτητης οικονομικής δραστηριότητας, γ) ειδικούς λόγους, στους οποίους περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι σπουδές, η επαγγελματική κατάρτιση, η έρευνα, αλλά και η διαμονή για πρόσωπα που είναι οικονομικά ανεξάρτητα (λ.χ. συνταξιούχοι), δ) εξαιρετικούς λόγους οι οποίοι καθιστούν αναγκαία την παραμονή ενός προσώπου στην Ελλάδα, όπως λόγοι ανθρωπιστικοί (λ.χ. εργατικά ατυχήματα, εγκληματικές πράξεις, σοβαροί λόγοι υγείας), λόγοι δημοσίου συμφέροντος (λ.χ. μακρόχρονη διαμονή στην Ελλάδα και ισχυροί δεσμοί με τη χώρα), αλλά και λόγοι καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων (trafficking), ε) οικογενειακή επανένωση, στην οποία περιλαμβάνονται τόσο η διαμονή των μελών οικογένειας πολίτη τρίτης χώρας, όσο και μελών οικογένειας Έλληνα ή πολίτη Ε.Ε., οι οποίοι, βεβαίως, τυγχάνουν πολύ ευνοϊκότερης μεταχείρισης,⁶ στ) καθεστώς μακροχρόνιας διαμονής στην Ελλάδα το οποίο υλοποιείται στο πλαίσιο των ρυθμίσεων που αφορούν την απόκτηση άδειας διαμονής είτε δεκαετούς διάρκειας είτε «επί μακρόν διαμένοντος».⁷

Εξετάζοντας τους λόγους και τους αντίστοιχους τύπους αδειών διαμονής γίνεται αντιληπτό ότι οι αλλοδαποί που υπάγονται στις ρυθμίσεις του ν.3386/2005 είναι, κυρίως, πρόσωπα που έχουν έλθει στην Ελλάδα και διαμένουν στη χώρα με σκοπό το βιοπορισμό ή μέλη των οικογενειών τους. Με άλλα λόγια οι κάτοχοι αδειών διαμονής του ν.3386/2005 συνιστούν τον κατ' εξοχή νόμιμο μεταναστευτικό πληθυσμό της χώρας που προέρχεται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, εάν, βεβαίως, θεωρήσουμε ότι η μετανάστευση συνδέεται πρωτίστως με οικονομικά κίνητρα και επιδιώξεις τόσο των ίδιων των μεταναστών όσο και της χώρας υποδοχής. Τούτο είναι

προφανές όταν αναφερόμαστε στους κατόχους αδειών διαμονής για εργασία ή ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα. Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι και οι λοιποί τύποι αδειών διαμονής εν τέλει απευθύνονται στο μεταναστευτικό πληθυσμό της χώρας. Οι άδειες διαμονής οικογενειακής επανένωσης, για παράδειγμα, έχουν μεν ενταξιακό χαρακτήρα και συνδέονται με το δικαίωμα στην οικογενειακή ζωή, αλλά εκδίδονται για τα μέλη οικογένειας αλλοδαπών που εργάζονται νόμιμα στη χώρα, έχουν σταθερό εισόδημα, εκπληρώνουν τις ασφαλιστικές τους υποχρεώσεις και γενικώς συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά του νομίμως διαμένοντος μετανάστη στην Ελλάδα. Εξίσου, οι άδειες για λόγους σπουδών αφορούν κυρίως νεαρούς αλλοδαπούς που ζουν στην Ελλάδα ως μέλη οικογένειας αλλοδαπού μετανάστη και οι οποίοι ενηλικιώνονται και επιτυγχάνουν την είσοδό τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο μεταναστευτικό πληθυσμό της χώρας, τέλος, απευθύνονται και οι άδειες μακρόχρονης διαμονής στη χώρα, καθώς προβλέπονται ως ένα είδος «ανταμοιβής» ενταξιακού προσανατολισμού για όσους μετανάστες αποδεικνύουν ότι έχουν αναπτύξει ισχυρούς δεσμούς με την Ελλάδα διαμένοντας και εργαζόμενοι στην Ελλάδα νόμιμα για σειρά ετών.

Υπάρχουν, όμως, και περιπτώσεις αλλοδαπών που υπάγονται στις διατάξεις του «μεταναστευτικού νόμου» αλλά η παρουσία τους στην Ελλάδα βασίζεται σε λόγους που δεν αφορούν στενά οικονομικά κίνητρα και επιδιώξεις και υπ' αυτή την έννοια δεν έχουν πάντα τα συνήθη χαρακτηριστικά του μετανάστη, του οποίου η συνέχιση της διαμονής στην Ελλάδα είναι συχνά επισφαλής και συναρτάται με οικονομικής φύσης κριτήρια. Χαρακτηριστικότερη τέτοια περίπτωση αποτελούν οι πολίτες τρίτων χωρών που είναι μέλη των οικογενειών Ελλήνων πολιτών και πολιτών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στους αλλοδαπούς αυτούς αναγνωρίζεται στην ουσία δικαίωμα εισόδου και παραμονής στην Ελλάδα με τις ελάχιστες δυνατές προϋποθέσεις (λ.χ. απόδειξη οικογενειακής σχέσης, απουσία σοβαρών και ενεστώτων λόγων δημόσιας τάξης και ασφάλειας). Και τούτο διότι η παραμονή τους στην Ελλάδα συναρτάται με δικαιώματα προσώπων που έχουν «ευρωπαϊκή ιθαγένεια». Το γεγονός αυτό εξηγεί, άλλωστε, και το ιδιαίτερα ενισχυμένο καθεστώς δικαιωμάτων και προστασίας που τα πρόσωπα αυτά απολαμβάνουν στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τα μέλη οικογένειας πολίτη τρίτης χώρας.⁸

Υπό το ίδιο πρίσμα είναι αδιαμφισβήτητο ότι και οι αλλοδαποί της «δεύτερης γενιάς» που γεννήθηκαν ή ήλθαν στην Ελλάδα σε μικρή ηλικία και ενηλικιώνονται στη χώρα αποτελούν μια επίσης διακριτή κατηγορία πληθυσμού που υπάγεται μεν στις διατάξεις του ν.3386/2005, διαφοροποιείται, όμως, ως προς τα κοινωνικά της χαρακτηρι-

στικά, από τους μετανάστες γονείς της. Αν για τους γονείς η είσοδος και διαμονή στην Ελλάδα είχε ως θεμέλιο οικονομικές ανάγκες και κίνητρα για τους αλλοδαπούς της «δεύτερης γενιάς» η Ελλάδα συνιστά συχνά τη μόνη χώρα που γνωρίζουν και, σε κάθε περίπτωση, τη χώρα στην οποία έχουν ή προσπαθούν να διαμορφώσουν τους όρους της μετέπειτα ζωής τους. Ωστόσο, σε σχέση με τις ανάγκες της «δεύτερης γενιάς» πολλές είναι οι εκκρεμότητες που παραμένουν καθώς πολλοί νεαροί αλλοδαποί αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ως προς το καθεστώς διαμονής τους στην Ελλάδα στο βαθμό που η συνέχιση της διαμονής τους στη χώρα εξακολουθεί να εξαρτάται από όρους εργασίας, εκπλήρωσης ασφαλιστικών προϋποθέσεων και επαρκούς εισοδήματος, από όρους δηλαδή που προσιδιάζουν περισσότερο σε οικονομικούς μετανάστες, και μάλιστα σε οικονομικούς μετανάστες βραχείας διαμονής. Ένα πρώτο βήμα, πάντως, έγινε με το ν.3731/2008, όπου προβλέφθηκε η χορήγηση άδειας επί μακρόν διαμένοντος σε αλλοδαπούς που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, φοίτησαν σε ελληνικά σχολεία (πρωτοβάθμια και γυμνασιακή εκπαίδευση) και οι γονείς τους εξακολουθούν να διαμένουν νόμιμα στη χώρα.⁹ Το βήμα αυτό, όμως, φαντάζει δειλό και ανεπαρκές, καθώς αφενός ένα πολύ μεγάλο τμήμα των νεαρών αλλοδαπών που ενηλικιώνονται στην Ελλάδα δεν γεννήθηκαν στη χώρα, αφετέρου εξαρτά τη συνέχιση της διαμονής των ενδιαφερόμενων από το καθεστώς διαμονής των γονέων τους.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα αριθμητικά στοιχεία ως προς τους αλλοδαπούς που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα και η διαμονή τους αυτή διέπεται από το ν.3386/2005. Σύμφωνα με την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, ο συνολικός αριθμός των αδειών διαμονής σε ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2009 ανερχόταν σε 521.529, ενώ ο αριθμός των εκκρεμών αιτημάτων, είτε αρχικής χορήγησης είτε ανανέωσης, ανερχόταν σε 99.271.¹⁰ Λαμβάνοντας υπόψη ότι, ενόσω διαρκεί η εξέταση ενός αιτήματος χορήγησης ή ανανέωσης, οι ενδιαφερόμενοι αλλοδαποί έχουν στη συντριπτική πλειοψηφία τους νόμιμη διαμονή στη χώρα, υπολογίζεται ότι τον Σεπτέμβριο του 2009 διέμεναν στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του ν.3386/2005, περίπου 620.000 πολίτες τρίτων χωρών. Από αυτούς 287.000 διέμεναν στην Ελλάδα με άδειες διαμονής για εργασιακούς λόγους, 260.000 για λόγους οικογενειακής επανένωσης, 6.500 για σπουδές και 66.500 για άλλους λόγους. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι, από το σύνολο, οι 143.000 αλλοδαποί είναι ηλικίας έως 18 ετών και οι 133.000 από 19 έως 30 ετών. Το σύνολο των πρώτων, αλλά και σημαντικό τμήμα των δεύτερων αποτελούν την πληθυσμιακή εκείνη ομάδα που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε ως «δεύτερη γενιά». Όσον αφορά τις ιθαγένειες των παραπάνω προσώπων, περίπου 435.000 είναι

πολίτες Αλβανίας, δηλαδή σχεδόν το 70% του συνολικού πληθυσμού, ενώ σε πολύ μικρότερους αριθμούς ακολουθούν όσοι προέρχονται από Ουκρανία (22.200), Πακιστάν (19.300), Γεωργία (18.400), Αίγυπτο (16.000), Ρωσία (14.000), Ινδία (13.500), Μολδαβία (12.500), Φιλιππίνες (11.000) και ακολουθούν οι υπόλοιποι σε αριθμούς μικρότερους των 10.000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Κατηγορίες αδειών διαμονής ν.3386/2005	Αριθμός αδειών διαμονής
Εργασία	287.000
Οικογενειακή Επανένωση	260.000
Σπουδές	6.500
Λοιποί λόγοι	66.500
Σύνολο:	620.000

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Ηλικίες κατόχων άδειας διαμονής	Αριθμός αδειών διαμονής
0 – 18	143.000
19 – 30	133.000
31 – 40	174.000
41 – 50	112.000
51 – 64	52.000
65 -	6.000
Σύνολο:	620.000

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Χώρες προέλευσης	Αριθμός αδειών διαμονής
Αλβανία	435.000
Ουκρανία	22.200
Πακιστάν	19.300
Γεωργία	18.400
Αίγυπτος	16.000
Ρωσία	14.000
Ινδία	13.500
Μολδαβία	12.500
Φιλιππίνες	11.000
Λοιπές χώρες (Συρία, πρώην Γιουγκοσλαβία, Μπαγκλαντές, Αρμενία, Κίνα, Η.Π.Α., Νιγηρία κ.α.)	+60.000
Σύνολο:	620.000

Για μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα ως προς τον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα στο πλαίσιο του ν.3386/2005 θα πρέπει να συνυπολογιστούν και όσοι έχουν λάβει απορριπτικές αποφάσεις επί των αιτημάτων χορήγησης ή ανανέωσης των αδειών διαμονής τους και, έχοντας προσφύγει στη Δικαιοσύνη, απολαμβάνουν προσωρινής δικαστικής προστασίας από κάθε πράξη που θα είχε ως συνέπεια την απομάκρυνσή τους από τη χώρα. Για τους εν λόγω αλλοδαπούς, ωστόσο, δεν είναι σε γνώση μας συγκεκριμένα στοιχεία, ωστόσο διακινδυνεύ-

ουμε την εκτίμηση ότι ο αριθμός τους δεν αλλάζει δραματικά το τοπίο. Θεωρούμε μάλλον δύσκολο ο αριθμός αυτός να υπερβαίνει τις 30.000 με 50.000.

2. Οι ομογενείς

Σημαντική σε μέγεθος ομάδα αλλοδαπού πληθυσμού που διαμένει στην Ελλάδα είναι, επίσης, αυτή των ομογενών. Πρόκειται για πρόσωπα που δεν έχουν μεν την ελληνική ιθαγένεια, δεν είναι δηλαδή Έλληνες πολίτες, αλλά έχει κριθεί ότι διαθέτουν ελληνική «εθνική καταγωγή». Όπως είναι ευρύτερα αποδεκτό, τόσο σε επίπεδο νομολογίας όσο και σε διοικητικό επίπεδο, «ομογενής είναι ο αλλοδαπός που συνδέεται με το ελληνικό έθνος με κοινή, συνήθως, ιστορία, γλώσσα και θρησκεία, με κοινές παραδόσεις, με κοινά ήθη και έθιμα».¹¹ Καθοριστικό, δε, κριτήριο για την αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς είναι αυτό της «εθνικής συνείδησης». Για τη σημασία του εν λόγω κριτηρίου αξίζει να αναφερθεί ότι σε σχετική εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών αναφέρεται ότι «το Υπουργείο μας ανέκαθεν δεχόταν ως κύριο κριτήριο προς διάκριση ομογενών και αλλογενών την ελληνική εθνική συνείδηση. Η φυλετική καταγωγή ή η εθνική προέλευση δεν προσδιορίζει την έννοια του ομογενούς ή αλλογενούς, αλλά αποτελεί επικουρικό στοιχείο συνεκτίμησης».¹² Επισημαίνεται, πάντως, ότι ναι μεν η «εθνική συνείδηση» παρίσταται ως καθοριστικής σημασίας, ωστόσο αυτό δεν σημαίνει ότι μπορεί να αναγνωριστεί η ιδιότητα του ομογενούς σε πρόσωπα που δεν πληρούν ταυτόχρονα «αντικειμενικά» κριτήρια καταγωγής. Στην πράξη για την αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς ο ενδιαφερόμενος αλλοδαπός οφείλει να αποδεικνύει πρώτα απ' όλα ότι έχει ελληνική καταγωγή στη βάση κριτηρίων που προσλαμβάνονται ως αντικειμενικά από τη διοίκηση (γλώσσα, ακόμη και αν αυτή δεν είναι πάντα τα ελληνικά, θρησκεία, ιστορία κλπ) και στη συνέχεια να καταφέρει να πείσει τα αρμόδια προς τούτο όργανα για την «εθνική του συνείδηση». Με άλλα λόγια η «καταγωγή» λειτουργεί ως προθάλαμος και η «συνείδηση» ως διαβατήριο για την αναγνώριση της ιδιότητας του ομογενούς.

Οι κατηγορίες ομογενειακού πληθυσμού που διαμένουν στην Ελλάδα μπορούν να συγκεντρωθούν λίγο σχηματικά σε τρεις μεγάλες ομάδες με κριτήριο το νομικό καθεστώς της διαμονής και μεταχείρισής του στην Ελλάδα.¹³

Πρώτη μεγάλη κατηγορία είναι αυτή των ομογενών από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η κατηγορία αυτή του ομογενειακού πληθυσμού έτυχε εξ αρχής ιδιαίτερα ευνοϊκής μεταχείρισης καθώς η πολιτική που εφαρμόστηκε στην περίπτωση τους είχε ως στόχο την ταχεία απόδοση σε αυτούς της ιδιότητας του Έλληνα πολίτη.¹⁴ Και πράγματι ο στόχος αυτός επετεύχθη στο βαθμό που από το 1990 έως και σήμερα 200.000 περίπου ομογενείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση, συμπεριλαμβανομένων

μελών των οικογενειών τους που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια.¹⁵ Υπ' αυτή την έννοια δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα. Έχει, όμως, τη σημασία του αυτός ο αριθμός τόσο εν όψει των ιδιαίτερων κοινωνικών χαρακτηριστικών της ομάδας αυτής και της στάσης της ευρύτερης ελληνικής κοινωνίας απέναντί τους, όσο και εν όψει του γεγονότος ότι δεν λείπουν οι περιπτώσεις προσώπων που στο πλαίσιο ελέγχων της γνησιότητας των δικαιολογητικών τους χάνουν την ελληνική ιθαγένεια και μεταπίπτουν εκ νέου στο καθεστώς του αλλοδαπού αλλογενούς. Αντιθέτως, στον αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα πρέπει να συνυπολογιστούν οι περίπου 4.000 ομογενείς που, για διάφορους λόγους, αντί ιθαγένειας ζήτησαν, έλαβαν και έχουν σε ισχύ Ειδικό Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς από πρώην ΕΣΣΔ. Το εν λόγω Ε.Δ.Τ.Ο. χορηγείται από τις αστυνομικές αρχές. Τέλος, ένας επίσης μικρός αριθμός προσώπων που, σύμφωνα με ανεπίσημες πληροφορίες από τις κατά τόπους αρμόδιες υπηρεσίες κυμαίνονται γύρω στις 4.000 με 5.000, έχουν υποβάλει αίτημα απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας ως ομογενείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση και έως την τελική κρίση του αιτήματός τους διαμένουν στην Ελλάδα ως αλλοδαποί με ιδιαίτερο και διακριτό νομικό καθεστώς προστασίας.¹⁶

Η δεύτερη μεγάλη σε αριθμό κατηγορία ομογενειακού πληθυσμού που εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα μετά το 1990 είναι η κατηγορία των ομογενών από την Αλβανία.¹⁷ Σε αντίθεση με ό,τι συνέβη, όμως, με τους ομογενείς από την πρώην Σοβιετική Ένωση η πολιτική που ακολουθήθηκε ως προς τη νομική τους μεταχείριση συνίστατο για μεγάλο χρονικό διάστημα όχι στην απόδοση της ελληνικής ιθαγένειας, αλλά στη χορήγηση ειδικών τίτλων-αδειών διαμονής και στην αναγνώριση ενισχυμένων δικαιωμάτων σε σχέση με τους αλλογενείς αλλοδαπούς που υπήχθησαν στους κατά καιρούς «μεταναστευτικούς νόμους». Το σχετικό νομικό πλαίσιο καθορίστηκε για πρώτη φορά το 1998 ενώ σήμερα ισχύει η υπ' αρ. 4000/3/10-δ από 09-05-2005 Κ.Υ.Α. Η πολιτική αυτή άλλαξε μόλις το 2006 οπότε και «ξεπάγωσε» η διαδικασία της πολιτογράφησης για τους ομογενείς από την Αλβανία.¹⁸ Στο πλαίσιο αυτό εκτιμάται ότι περίπου 30.000 ομογενείς από την Αλβανία απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και έτσι έπαψαν να υπολογίζονται μεταξύ των αλλοδαπών που διαμένουν στην Ελλάδα. Όσον αφορά τον αριθμό των ομογενών που συνεχίζουν να διαμένουν στη χώρα υπό το καθεστώς της υπ' αρ. 4000/3/10-δ/2005 Κ.Υ.Α. σημειώνεται ότι, σύμφωνα με στοιχεία των αρμόδιων αστυνομικών υπηρεσιών, σήμερα είναι σε ισχύ περίπου 168.000 Ειδικά Δελτία Ταυτότητας Ομογενούς. Στον αριθμό αυτό πρέπει να προστεθούν περίπου 21.000 Ε.Δ.Τ.Ο. τα οποία έχουν χορηγηθεί σε αλλογενείς συζύγους ομογενών, καθώς επί-

σης και τα περίπου 17.000 εκκρεμή αιτήματα χορήγησης ή ανανέωσης Ε.Δ.Τ.Ο. Αθροίζοντας, λοιπόν, τους παραπάνω αριθμούς προκύπτει ότι στην Ελλάδα διαμένουν περίπου 206.000 αλλοδαποί υπό το καθεστώς των ρυθμίσεων που αφορούν την είσοδο και διαμονή ομογενών εξ Αλβανίας και των συζύγων τους.

Η τρίτη κατηγορία ομογενών που διαμένουν στην Ελλάδα περιλαμβάνει το σύνολο των ομογενών που προέρχονται από όλες τις άλλες χώρες πλην Σοβιετικής Ένωσης και Αλβανίας και έχουν στη διάθεσή τους ειδικές άδειες παραμονής αλλοδαπού ομογενούς, οι οποίες εκδίδονται επίσης από τις αστυνομικές αρχές υπό το καθεστώς ενός ασαφούς νομικού πλαισίου του οποίου το έρεισμα ανευρίσκεται στο άρθρο 17 του ν.1975/1991. Ο αριθμός, πάντως, των εν λόγω αδειών παραμονής είναι αρκετά περιορισμένος και φθάνει, κατ' εκτίμηση των αρμόδιων υπηρεσιών, περίπου τις 3.000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4¹⁹

Χώρα προέλευσης	Αριθμός αλλοδαπών με ειδικό καθεστώς ομογενούς
Αλβανία	206.000
Πρώην Σοβιετική Ένωση	8.000
Λοιπές χώρες	3.000
Σύνολο:	217.000

Συνολικά, λοιπόν, οι αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα στο πλαίσιο των ειδικών ρυθμίσεων που αφορούν την είσοδο και διαμονή των διαφόρων ομάδων ομογενειακού πληθυσμού στην Ελλάδα ανέρχονται σήμερα σε περίπου 217.000. Βεβαίως, τα στατιστικά στοιχεία που τηρούνται από τις αρμόδιες υπηρεσίες σχετικά με τους τίτλους διαμονής των ομογενών δεν έχουν τον ίδιο βαθμό ακρίβειας με τα στοιχεία που αφορούν τις άδειες διαμονής του ν.3386/2005, ενώ στους παραπάνω αριθμούς πρέπει να συνυπολογιστούν και τα μικρής ηλικίας ανήλικα τέκνα στα οποία δεν χορηγείται αυτοτελής τίτλος διαμονής. Ωστόσο, κατά τις εκτιμήσεις μας, οι αριθμοί που παρατίθενται στο παρόν είναι κατά βάση αξιόπιστοι και αποτυπώνουν το μέγεθος της ομογενειακής παρουσίας στην Ελλάδα σήμερα. Τέλος, επισημαίνεται ότι, δεδομένης της πολιτικής απόδοσης της ελληνικής ιθαγένειας στους ομογενείς, ο αριθμός των αλλοδαπών ομογενών θα βαίνει εφεξής μειούμενος.

3. Οι πολίτες κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Εντελώς ιδιαίτερο καθεστώς διαμονής και δικαιωμάτων απολαμβάνουν οι αλλοδαποί εκείνοι που είναι πολίτες κρατους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ήδη στο πλαίσιο της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας το 1957 προβλεπόταν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων στο έδαφος της

Κοινότητας συνδεόμενο, ωστόσο, με οικονομικές δραστηριότητες, όπως τα ελεύθερα επαγγέλματα, η μισθωτή εργασία και η παροχή υπηρεσιών. Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, όμως, το δικαίωμα αυτό αποσυνδέθηκε από οικονομικές δραστηριότητες και κατοχυρώθηκε ως δικαίωμα που απορρέει από την έννοια της ιθαγένειας της Ε.Ε. («ευρωπαϊκή ιθαγένεια»). Η έννοια αυτή εισήχθη το πρώτον στην κοινοτική έννομη τάξη με την προαναφερόμενη συνθήκη, λειτουργεί συμπληρωματικά προς την έννοια της εθνικής ιθαγένειας και αναγνωρίζεται ως νομική ιδιότητα σε κάθε πρόσωπο που έχει την ιθαγένεια ενός κράτους μέλους. Βασικό δικαίωμα που κατοχυρώνεται για τους «ευρωπαίους» πολίτες είναι ακριβώς αυτό της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών. Περαιτέρω, στους «ευρωπαίους» πολίτες αναγνωρίζεται το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές στο κράτος μέλος της κατοικίας τους υπό τους ίδιους όρους με τους πολίτες του εν λόγω κράτους, το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές για την ανάδειξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το δικαίωμα διπλωματικής και προξενικής προστασίας από κάθε κράτος μέλος της Ε.Ε., καθώς επίσης και το δικαίωμα αναφοράς στα ευρωπαϊκά όργανα.²⁰

Το δικαίωμα, ωστόσο, της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής δεν είναι απεριόριστο και στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών συνθηκών έχει εκδοθεί και ισχύει η 2004/38/EK οδηγία σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών. Η εν λόγω οδηγία θέτει τους κανόνες άσκησης του εν λόγω δικαιώματος, το οποίο για ένα χρονικό διάστημα έως τρεις μήνες δεν υπόκειται σε κανένα όρο ή διατύπωση (άρθρο 6). Για διαμονή πέραν του τριμήνου οι πολίτες της Ένωσης έχουν το δικαίωμα διαμονής ενόσω δεν αποτελούν υπέρμετρο βάρος για το εγχώριο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας (άρθρο 14) και εφόσον α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί (ασκούν δηλαδή ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα), β) διαθέτουν επαρκείς πόρους και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθένειας, γ) έχουν εγγραφεί σε δημόσιο ή ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα, διαθέτουν ασφαλιστική κάλυψη και επαρκείς πόρους. Η υπ' αρ. 2004/38/EK οδηγία ενσωματώθηκε και ισχύει στην Ελλάδα με το π.δ. 106/2007 και κινείται στη λογική της προώθησης της ίσης μεταχείρισης μεταξύ ημεδαπών και «ευρωπαίων» πολιτών. Τους σχετικούς τίτλους διαμονής εκδίδουν οι αστυνομικές αρχές, στις οποίες οι ενδιαφερόμενοι «ευρωπαίοι» υποχρεούνται να εμφανιστούν εφόσον πρόκειται να διαμείνουν για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τους τρεις μήνες από την άφιξή τους στη χώρα (άρθρο 8 οδηγίας και ταυτόριθμο άρθρο π.δ.).

Σύμφωνα με τα στοιχεία των αρμόδιων αστυνομικών αρχών, ο συνολικός αριθμός των τίτλων διαμονής που έχουν χορηγηθεί και είναι σε ισχύ, στο πλαίσιο των παραπάνω ρυθμίσεων, σε πολίτες της Ένωσης ανέρχεται σε περίπου 126.000. Εξ αυτών οι 45.310 αφορούν σε πολίτες Βουλγαρίας, οι 34.151 σε πολίτες Ρουμανίας, οι 10.654 σε πολίτες Πολωνίας και ακολουθούν σε μικρότερους αριθμούς πολίτες άλλων κρατών μελών της Ε.Ε..

ΠΙΝΑΚΑΣ 5²¹

Χώρα ιθαγένειας πολιτών της Ένωσης	Αριθμός αλλοδαπών
Βουλγαρία	45.310
Ρουμανία	34.151
Πολωνία	10.654
Ηνωμένο Βασίλειο	7.621
Κύπρος	6.562
Γερμανία	5.639
Ιταλία	3.127
Ολλανδία	2.096
Γαλλία	2.083
Τσεχία	1.100
Λοιπές χώρες (Σλοβακία, Ουγγαρία, Σουηδία, Αυστρία, Βέλγιο κ.α.)	+/- 7.500
Σύνολο:	126.000

Ως προς τον πραγματικό αριθμό των πολιτών της Ένωσης που διαμένουν στην Ελλάδα, πάντως, πρέπει να συνεκτιμηθεί αφενός η απουσία συνοριακών ελέγχων εντός του χώρου Σένγκεν, ώστε να είναι πρακτικά αδύνατος ο εντοπισμός προσώπων που διαμένουν στην Ελλάδα για χρονικό διάστημα πέραν του τριμήνου χωρίς να τηρούν τις προβλεπόμενες διατυπώσεις, αφετέρου η μη εφαρμογή μέτρων απομάκρυνσης από τη χώρα σε βάρος «ευρωπαίων» πολιτών, παρεκτός εάν συντρέχουν σοβαροί λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Σε κάθε περίπτωση οι περίπου 126.000 καταγεγραμμένοι πολίτες της Ένωσης είναι αυτοί που λίγο έως πολύ έχουν επιλέξει ως σταθερή χώρα διαμονής την Ελλάδα και άρα συνιστούν επίσης τμήμα του σταθερού αλλοδαπού πληθυσμού της χώρας.

4. Οι αλλοδαποί που απολαμβάνουν καθεστώς διεθνούς προστασίας και προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους

Η έννοια της «διεθνούς προστασίας» περιλαμβάνει κυρίως το καθεστώς του πρόσφυγα και το καθεστώς της επικουρικής προστασίας. Η νομική θεμελίωση της εν λόγω προστασίας ανατρέχει στη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης του 1967 σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων.²² Στο πλαίσιο, όμως, της κοινής πολιτικής της Ε.Ε. για το άσυλο τα τελευταία χρόνια έχει εκδοθεί σειρά οδηγιών, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στην εσωτερική έννομη τάξη και οι οποίες καθορίζουν τις προϋποθέσεις και διαδικασίες για την αναγνώρι-

ση ενός προσώπου ως πρόσφυγα ή ως δικαιούχου επικουρικής προστασίας.²³ Σύμφωνα με τις σχετικές ρυθμίσεις «πρόσφυγας είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα, ευρίσκεται εκτός της χώρας ιθαγένειάς του και δεν μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν μπορεί ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν...», ενώ δικαιούχος επικουρικής προστασίας είναι ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας αλλά «[...] στο πρόσωπό του συντρέχουν ουσιώδεις λόγοι από τους οποίους προκύπτει ότι αν επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του ή συνήθους διαμονής του κινδυνεύει να υποστεί σοβαρή βλάβη [...]», η οποία συνίσταται σε α) θανατική ποινή ή εκτέλεση, β) βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία, γ) σοβαρή προσωπική απειλή κατά της ζωής ή της σωματικής του ακεραιότητας ως αμάχου λόγω βίας που ασκείται αδιακρίτως σε καταστάσεις διεθνούς ή εσωτερικής ένοπλης σύρραξης.²⁴

Στα πρόσωπα που αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες ή ως δικαιούχοι επικουρικής προστασίας χορηγούνται άδειες διαμονής πενταετούς ή διετούς διάρκειας αντιστοίχως με ταυτόχρονη αναγνώριση σειράς δικαιωμάτων όπως η πρόσβαση στην απασχόληση, την εκπαίδευση, την κοινωνική αρωγή ή την ιατρική περίθαλψη.

Δικαίωμα παραμονής στη χώρα, όμως, απολαμβάνουν επίσης και οι «αιτούντες άσυλο», όσοι δηλαδή αλλοδαποί έχουν υποβάλει αίτηση διεθνούς προστασίας επί της οποίας δεν έχει ληφθεί ακόμη τελεσίδικη απόφαση. Σύμφωνα, μάλιστα, με το π.δ. 189/1998, στους «αιτούντες άσυλο», οι οποίοι είναι κάτοχοι «δελτίου αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού», μπορεί να αναγνωριστεί προσωρινά η δυνατότητα απασχόλησής τους. Αξίζει, δε, να επισημανθεί ότι η πρόσβαση στις διαδικασίες διεθνούς προστασίας, και άρα στο «καθεστώς του αιτήσαντος άσυλο», αναγνωρίζεται ως δικαίωμα στο βαθμό που «Κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής έχει δικαίωμα υποβολής αιτήσεως ασύλου».²⁵

Όσον αφορά το ανθρωπιστικό καθεστώς, απευθύνεται σε πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς των οποίων η διαμονή στη χώρα δεν εμπίπτει στις ρυθμίσεις περί διεθνούς προστασίας. Οι σχετικές ρυθμίσεις δεν ανάγονται σε επιλογές του κοινοτικού νομοθέτη, αλλά έχουν εθνικό χαρακτήρα, εναπόκεινται στη διακριτική ευχέρεια του κράτους και έχουν ως δικαιολογητικό λόγο τη διαπίστωση λόγων ανθρωπιστικού χαρακτήρα στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα.²⁶ Όπως προκύπτει από τη ρύθμιση του άρθρου

8 του π.δ. 61/1999, ανθρωπιστικό καθεστώς και σχετικό ειδικό δελτίο παραμονής με περιορισμένο δικαίωμα εργασίας χορηγείται σε αλλοδαπούς των οποίων έχει απορριφθεί οριστικά η αίτηση για αναγνώριση προσφυγικής ιδιότητας και διαπιστώνεται ότι υφίστανται ανθρωπιστικοί λόγοι που επιβάλλουν την προσωρινή παραμονή τους στην Ελλάδα. Για τη χορήγηση του εν λόγω δελτίου παραμονής λαμβάνονται υπόψη ιδίως η αντικειμενική αδυναμία απομάκρυνσης ή επιστροφής του αλλοδαπού στη χώρα καταγωγής ή συνήθους διαμονής του για λόγους ανωτέρας βίας όπως σοβαροί λόγοι υγείας, διεθνής αποκλεισμός της χώρας ή εμφύλιες συρράξεις συνοδευόμενες από μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Σημειώνεται, τέλος, ότι αρμόδιες για τη χορήγηση των παραπάνω τίτλων διαμονής, στο πλαίσιο είτε διεθνούς προστασίας είτε ανθρωπιστικού καθεστώτος, είναι οι αστυνομικές αρχές της χώρας.

Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία των αστυνομικών αρχών από το 2000 έως τον Αύγουστο του 2009 έχουν χορηγηθεί 1.042 τίτλοι διαμονής πρόσφυγα και 960 δελτία ανθρωπιστικού καθεστώτος. Επίσης, από το 2008 και μετά που υιοθετήθηκαν οι ρυθμίσεις περί επικουρικής προστασίας έχουν χορηγηθεί 87 σχετικοί τίτλοι. Τέλος, περίπου 43.000 αιτήματα εκκρεμούν αυτή τη στιγμή σε επίπεδο δευτεροβάθμιου οργάνου και περίπου 3.000 εκκρεμούν σε πρώτο βαθμό.²⁷ Αθροίζοντας τους παραπάνω αριθμούς προκύπτει ότι περίπου 48.000 αλλοδαποί διαμένουν στην Ελλάδα νόμιμα στη βάση των ρυθμίσεων που αφορούν τη διεθνή προστασία και την προστασία ανθρωπιστικού χαρακτήρα που παρέχει η ελληνική έννομη τάξη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6²⁸

Κατηγορία καθεστώτος διαμονής	Αριθμός αλλοδαπών
Προσφυγικό καθεστώς	1.042
Ανθρωπιστικό καθεστώς	960
Επικουρική προστασία	87
Καθεστώς αιτούντος άσυλο	+/- 46.000
Σύνολο:	+/- 48.000

Από τα παραπάνω απουσιάζουν στοιχεία ως προς τον αριθμό των αιτημάτων που υποβλήθηκαν το τελευταίο διάστημα στις κατά τόπους αστυνομικές υπηρεσίες, όπως επίσης δεν είναι γνωστός ο αριθμός των προσώπων που έχουν απευθυνθεί στις δικαστικές αρχές, αλλά και εάν το σύνολο των αλλοδαπών που έχουν εμπλακεί στις εν λόγω διαδικασίες εξακολουθούν να διαμένουν στην Ελλάδα. Πάντως, κατά την εκτίμησή μας τα στοιχεία αυτά απεικονίζουν με σχετική ακρίβεια τον πραγματικό αριθμό των αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα στο πλαίσιο καθεστώτος διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας.

Σχετικά με τη χώρα προέλευσης του πληθυσμού που απευθύνεται στις διαδικασίες διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας ενδεικτικά αναφέρεται ότι από το 2006 έως και τα μέσα του 2009 τα αιτήματα ασύλου που υποβλήθηκαν στις αρμόδιες αρχές επιμερίζονται ως εξής ανά χώρα προέλευσης των ενδιαφερόμενων: 20.800 από Πακιστάν, 9.700 από Μπαγκλαντές, 9.200 από Ιράκ, 6.100 από Αφγανιστάν, 5.600 από Γεωργία, 3.100 από Συρία, 2.100 από Νιγηρία, 1.400 από Ιράν και ακολουθούν άλλες χώρες όπως η Σενεγάλη, η Ινδία, η Σομαλία, η Αιθιοπία και το Σουδάν με αιτήματα ασύλου από 500 έως 1000.²⁹

5. Οι παράνομα διαμένοντες αλλοδαποί

Σημαντική σε αριθμούς κατηγορία αλλοδαπού πληθυσμού που διαμένει στην Ελλάδα είναι, τέλος, αυτή των προσώπων που η διαμονή τους στη χώρα δεν είναι νόμιμη. Η χρησιμοποιούμενη ορολογία για τα εν λόγω πρόσωπα παραλλάσσει ανάλογα με το περιεχόμενο και το φορέα του εκφερόμενου λόγου. Συχνά γίνεται λόγος για «παράνομους» αλλοδαπούς/μετανάστες ή «κλαθρομετανάστες», ενώ επίσης συχνά χρησιμοποιούνται οι όροι «παράτυποι», «μη κανονικοί», «ανεπίσημοι» ή «χωρίς χαρτιά» αλλοδαποί/μετανάστες. Στο παρόν κείμενο υιοθετείται ο όρος «παράνομα διαμένοντες αλλοδαποί». Και τούτο με κριτήριο την τήρηση ή μη των διαδικασιών και προϋποθέσεων που προβλέπονται ως υποχρεωτικές στις νομικές ρυθμίσεις σχετικά με τα διάφορα καθεστώτα διαμονής αλλοδαπών στην Ελλάδα.

Με τον όρο «παράνομα διαμένοντες αλλοδαποί» εννοούνται τόσοι οι αλλοδαποί που εισήλθαν και διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα χωρίς να τους έχει αναγνωριστεί ένα καθεστώς νόμιμης διαμονής, όσο και οι αλλοδαποί εκείνοι που παραβίασαν τους όρους του καθεστώτος νόμιμης διαμονής που μπορεί να τους είχε αναγνωριστεί στο παρελθόν, είτε στο πλαίσιο των διατάξεων του «μεταναστευτικού νόμου» είτε στο πλαίσιο των διατάξεων για τους ομογενείς και τους δικαιούχους διεθνούς ή ανθρωπιστικής προστασίας.³⁰ Ο εκ μέρους μας προσδιορισμός, πάντως, των επιμέρους κατηγοριών αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα, ελλείπει στοιχείων από τις αρμόδιες υπηρεσίες, δεν είναι εύκολος. Διακινδυνεύοντας, ωστόσο, την εκτίμηση ότι η πλειοψηφία των αλλοδαπών που σήμερα διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα είναι μάλλον πρόσωπα που δεν τους είχε αναγνωριστεί κάποιο καθεστώς νόμιμης διαμονής στο παρελθόν, επισημαίνουμε το γεγονός ότι από το 1998 έως και το 2007 έχουν υλοποιηθεί διαδοχικά προγράμματα νομιμοποίησης διαμονής, είτε ευρύτερης είτε πιο περιορισμένης, με συνέπεια το φαινόμενο της απώλειας της νομιμότητας της διαμονής ενός προσώπου που αξιοποίησε τα προγράμματα αυτά να είναι μεν υπαρκτό, όχι όμως μαζικό.³¹ Την ίδια

στιγμή ένας σημαντικός αριθμός παράνομα διαμενόντων μάλλον αφορά πρόσωπα που είχαν υποβάλει αιτήματα ασύλου τα οποία απορρίφθηκαν ή απέφυγαν να υποβάλουν τέτοια αιτήματα για λόγους που σχετίζονται τόσο με την ελληνική όσο και την κοινοτική πολιτική ασύλου.³²

Η νομική αντιμετώπιση των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στη χώρα συνίσταται κύρια στην αναγκαστική απομάκρυνσή τους από τη χώρα με τη διαδικασία της διοικητικής, συνήθως, απέλασης, για την εκτέλεση της οποίας ο αλλοδαπός συχνά μπορεί να στερηθεί της ελευθερίας του και να κρατηθεί από τις αρμόδιες αρχές έως και 12 μήνες.³³ Ωστόσο, πρέπει να επισημανθούν δύο πράγματα: πρώτον, από την εμπειρία μας προκύπτει ότι στις περιπτώσεις εκείνες που ο παράνομα διαμένων αλλοδαπός αποδεικνύει ότι έχει ισχυρούς δεσμούς με την Ελλάδα (λ.χ. μέλος οικογένειας Έλληνα, γεννηθείς και ενηλικιωθείς στην Ελλάδα ή μακροχρόνια διαμένων στη χώρα) τόσο οι αστυνομικές αρχές παρουσιάζονται επιεικείς, όσο και τα δικαστήρια συχνά παρέχουν δικαστική προστασία από την απέλαση, δεύτερον, πολύ συχνά οι αποφάσεις απέλασης παραμένουν ανεκτέλεστες καθώς είναι ανέφικτη στην πράξη η υλοποίησή τους, ιδίως όταν οι ενδιαφερόμενοι αλλοδαποί στερούνται ταξιδιωτικών εγγράφων και προέρχονται από χώρες οι οποίες είτε ηθελημένα είτε λόγω αντικειμενικών συνθηκών αδυνατούν να συνεργαστούν με τις αρμόδιες ελληνικές αρχές. Εν όψει των δύο παραπάνω στοιχείων προκύπτει ότι σημαντικός αριθμός αλλοδαπών που δεν πληρούν τους όρους για νόμιμη διαμονή στην Ελλάδα εξακολουθούν να παραμένουν στη χώρα υπό συνθήκες θεσμικής αφάνειας και σ' ένα γκρίζο, και εν πολλοίς αρρύθμιστο, καθεστώς «ανοχής». Όσον αφορά, ειδικότερα, τους αλλοδαπούς «ανέφικτης απέλασης», είτε παραμένουν επί μακρόν κρατούμενοι χωρίς λόγο, αφού η κράτηση προβλέπεται ως μέσο πραγματοποίησης της απέλασης και όχι ως «τιμωρία», είτε διαβιούν στην Ελλάδα περιθωριοποιημένοι και αποκλεισμένοι, χωρίς κανένα απολύτως δικαίωμα, αλλά και χωρίς στοιχειώδη έλεγχο για τη διασφάλιση της ομαλότητας της κοινωνικής συμβίωσης.³⁴

Σχετικά με τον αριθμό των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών στη χώρα μάλλον κυριαρχεί η σύγχυση, με την αρνητική ή θετική προδιάθεση του καθένα απέναντι στην παρουσία αλλοδαπών στη χώρα να καθορίζει και τη στάση του απέναντι στους αριθμούς. Σύμφωνα, πάντως, με μελέτη του Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής που δημοσιεύτηκε τον Απρίλιο του 2008, και η οποία έλαβε υπόψη της στοιχεία και εκτιμήσεις σειράς υπηρεσιών (Υπουργείο Παιδείας, Γενική Γραμματεία Δημόσιας Τάξης, Δήμοι και Κοινότητες, ΕΣΥΕ κ.α.), ο αριθμός των αλλοδαπών που διέμεναν παράνομα στην Ελλάδα έως και τις αρχές του 2008 κυμαίνεται μεταξύ 172.250 και

209.402 ατόμων.³⁵ Έκτοτε ο αριθμός αυτός πιθανολογείται ότι έχει μεταβληθεί. Η πιθανολόγηση αυτή βασίζεται σε στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ σύμφωνα με τα οποία ο αριθμός των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών που συνελήφθησαν κατά το 2008 ανήλθε σε 146.337 άτομα.³⁶ Βεβαίως, ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει και συλλήψεις που έγιναν στο εσωτερικό της χώρας και άρα επρόκειτο μάλλον για πρόσωπα που ήδη διέμεναν στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι περίπου 45.000 συλλήψεις που πραγματοποιήθηκαν στα ελληνοτουρκικά θαλάσσια και χερσαία σύνορα μάλλον αφορούν αλλοδαπούς νεοεισερχόμενους στη χώρα. Σημαντικοί, εξάλλου, είναι και οι αντίστοιχοι αριθμοί για το 2009, παρά την μικρή μείωση της ροής που παρατηρήθηκε. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι, ενώ οι αριθμοί των συλλήψεων νεοεισερχόμενων αλλοδαπών στη χώρα παρουσιάζονται υψηλοί κατά τα έτη 2008 και 2009, οι αποφάσεις απέλασης που εκτελέστηκαν κατά την ίδια περίοδο ανέρχονται σε περίπου 20.000 το 2008 και 5.000 το πρώτο οκτάμηνο του 2009. Από αυτές μάλιστα η συντριπτική πλειοψηφία αφορά σε πολίτες Αλβανίας, οι οποίοι μάλλον εύκολα επανέρχονται παράνομα στην Ελλάδα, ενώ τα ποσοστά των εκτελούμενων αποφάσεων απέλασης σε χώρες όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, η Σομαλία, το Πακιστάν κ.α. είναι μηδαμινά. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, από τις 20.000 απελάσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2008, οι 18.000 αφορούσαν σε πολίτες Αλβανίας, ενώ από τις 21.735 αποφάσεις απέλασης σε βάρος πολιτών Αφγανιστάν πραγματοποιήθηκαν μόλις 28. Εν όψει των παραπάνω, και συνυπολογίζοντας τις εκτιμήσεις της σχετικής μελέτης του Ι.ΜΕ.ΠΟ που ανατρέχει στις αρχές του 2008, αλλά και τα νεότερα στοιχεία που παρατίθενται για τα έτη 2008 και 2009 από την ΕΛ.ΑΣ ως προς τις συλλήψεις και απελάσεις αλλοδαπών, διακινδυνεύουμε την υπόθεση ότι ο αριθμός των περίπου 200.000 παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών στις αρχές του 2008 έχει σήμερα αυξηθεί.

Ως προς την εθνικότητα των προσώπων αυτών, και με δεδομένο ότι δεν υπάρχει κάποια επίσημη καταγραφή τους, η εκτίμησή μας βασίζεται στα στοιχεία της ΕΛ.ΑΣ σχετικά με τις συλλήψεις αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και διαμονή στη χώρα, καθώς επίσης και στα στοιχεία σχετικά με την πραγματοποίηση των αποφάσεων απέλασης.³⁷ Σύμφωνα, λοιπόν, με τα στοιχεία αυτά, από τις 146.337 συλλήψεις που πραγματοποιήθηκαν το 2008, οι 72.454 αφορούσαν σε πολίτες Αλβανίας, οι 25.577 σε προερχόμενους από το Αφγανιστάν, 15.940 από Ιράκ, 6.713 από Σομαλία, 5.512 από Πακιστάν, 4.593 από Παλαιστίνη, 2.961 από Γεωργία, 1.655 από Μπαγκλαντές και ακολουθούν πολίτες άλλων χωρών με μικρότερους αριθμούς.³⁸ Την ίδια στιγμή τα στοιχεία των απελάσεων καταδεικνύουν ότι, ενώ οι σχετικές αποφάσεις που αφο-

ρούν πολίτες Αλβανίας σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιούνται, το ποσοστό των απελάσεων που εκτελούνται σε βάρος πολιτών από χώρες όπως το Αφγανιστάν, το Ιράκ, η Σομαλία, το Πακιστάν, η Παλαιστίνη, το Μπαγκλαντές, αλλά και η Γεωργία είναι μηδαμινό. Πιο συγκεκριμένα, για το 2008 από τις 80.992 αποφάσεις απέλασης πραγματοποιήθηκαν συνολικά 20.268. Από αυτές οι 18.203 αφορούσαν πολίτες Αλβανίας και 2.065 πολίτες άλλων χωρών. Από τις άλλες χώρες στο Αφγανιστάν πραγματοποιήθηκαν 28 απελάσεις (από 21.735), στο Ιράκ 221 (από 10.760), στη Σομαλία 5 (από 6.246), στο Πακιστάν 78 (από 3.664), στην Παλαιστίνη 52 (από 2.394), στη Γεωργία 247 (από 2.067), στην Ερυθραία 1 (από 1.384), στο Λίβανο 3 (από 1.010), στο Μπαγκλαντές 8 (από 945) και ακολουθούν άλλες χώρες.

Από τα παραπάνω στοιχεία καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι πολίτες Αλβανίας αποτελούν την πλειοψηφία και στην κατηγορία των παράνομα διαμενόντων αλλοδαπών. Ενώ όμως στην κατηγορία των νόμιμα διαμενόντων αλλοδαπών το ποσοστό τους ανέρχεται στο 70% επί του συνόλου, στην κατηγορία των παράνομα διαμενόντων το ποσοστό αυτό πρέπει να κινείται περί το 40%. Σε σχέση, μάλιστα, με τη συγκεκριμένη εθνικότητα αλλοδαπών έχει τη σημασία του το γεγονός ότι οι σε βάρος τους αποφάσεις απέλασης στη συντριπτική τους πλειοψηφία πραγματοποιούνται, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό των συλλαμβανόμενων και απελαυνόμενων πολιτών Αλβανίας απομακρύνονται και επανέρχονται στη χώρα λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας και των ανθρώπινων δικτύων που έχουν ήδη δημιουργηθεί. Και τούτο σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει με τους αλλοδαπούς που προέρχονται από τις άλλες χώρες που εμφανίζουν σημαντικά ποσοστά πολιτών τους που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα. Όσον αφορά τις χώρες αυτές, σημαντικός εκτιμάται ο αριθμός των προσώπων που προέρχονται από το Αφγανιστάν και το Ιράκ, ενώ με μικρότερα ποσοστά ακολουθούν αλλοδαποί που προέρχονται από χώρες όπως το Πακιστάν, η Σομαλία, η Παλαιστίνη, αλλά και η Γεωργία και το Μπαγκλαντές.

Καταληκτική παρατήρηση

Αναφερόμενοι στον γενικό όρο «αλλοδαπός» θελήσαμε να αναδείξουμε τον σύνθετο χαρακτήρα, αλλά και να αποσαφηνίσουμε τη νομική αντιμετώπιση που τυγχάνει το φαινόμενο της αύξησης του αλλοδαπού πληθυσμού που έχει εισέλθει και διαμένει υπό το ένα ή άλλο καθεστώς στην Ελλάδα τα τελευταία είκοσι χρόνια και η οποία αποτυπώνεται στα αριθμητικά στοιχεία που παρουσιάζουμε για κάθε διακριτή κατηγορία αλλοδαπού πληθυσμού που διαμένει στην Ελλάδα. Οι διακριτές κατηγορίες και η διακριτή μεταχείριση που επιφυλάσσει η ελληνική έννομη τάξη με κριτήριο την υπαγωγή ενός αλλοδαπού

στο «μεταναστευτικό νόμο», στις διατάξεις περί ομογενών, στις διατάξεις που αφορούν τους πολίτες κρατών μελών της Ε.Ε., στις διατάξεις περί διεθνούς προστασίας ή με κριτήριο την αδυναμία υπαγωγής σε οποιαδήποτε από τις παραπάνω κατηγορίες είναι η πραγματικότητα του νόμου. Εξίσου εύγλωττη είναι η πραγματικότητα των αριθμών στους οποίους αποτυπώνεται το γεγονός ότι τα τελευταία είκοσι χρόνια περίπου 1.400.000 άνθρωποι, περιλαμβανομένων των ομογενών που απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια, εισήλθαν και διαμένουν σήμερα στην Ελλάδα με το ένα ή άλλο καθεστώς νόμιμης διαμονής ή παράνομα. Ο αριθμός αυτός, μάλιστα, εξακολουθεί να αυξάνει καθ' όλη την τρέχουσα δεκαετία. Προς τούτο αρκεί να υπενθυμίσουμε ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής του 2001 ο αριθμός των δηλωθέντων αλλοδαπών ανερχόταν στις 797.091. Κατά την άποψή μας, η αποσαφήνιση της πραγματικότητας του νόμου και η αποτύπωση της πραγματικότητας των αριθμών μπορεί να φανούν χρήσιμες στη συζήτηση για την πραγματικότητα των ανθρώπων που ζουν στην Ελλάδα, είτε είναι πολίτες αυτής της χώρας είτε δεν είναι εφόσον αποτελούν σημαντικό κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας.

Οκτώβριος 2009

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Όπως ρητά ορίζεται στο άρθρο Ι του ν.3386/2005 σχετικά με την είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών «Αλλοδαπός είναι το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή που δεν έχει ιθαγένεια».
- 2 Βλ. Ζ. Παπασιώπη-Πασιά, *Δίκαιο Καταστάσεως Αλλοδαπών*, εκδ. γ', Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007.
- 3 Για αριθμητικά στοιχεία βλέπε επίσης Ρ. Γρώπα και Α. Τριανταφυλλίδου, «Ελλάδα» σε Α. Τριανταφυλλίδου και Ρ. Γρώπα (επιμ.), *Η μετανάστευση στην Ενωμένη Ευρώπη*, Κριτική, Αθήνα 2009, σ. 193-218 και ιδίως σ. 199-205.
- 4 Για το ν.3386/2005 βλ. Ζ. Παπασιώπη-Πασιά (επιμ.), *Ο νέος νόμος 3386/2005 για τους αλλοδαπούς*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006 και Θ. Παπαθεοδώρου «Η μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής: Οι θεσμικές εκκρεμότητες» σε Ξ.Κοντιάδης και Θ.Παπαθεοδώρου, *Η μεταρρύθμιση της μεταναστευτικής πολιτικής*, Παπαζήσης, Αθήνα 2007.
- 5 Στο άρθρο 2 του ν.3386/2005 ορίζεται το πεδίο εφαρμογής του, από το οποίο εξαιρούνται όχι μόνο οι πολίτες κρατών μελών της Ε.Ε., αλλά και όσοι υπάγονται στις ρυθμίσεις που αφορούν το καθεστώς των προσφύγων ή άλλες μορφές διεθνούς προστασίας.
- 6 Ως προς την οικογενειακή επανένωση μελών οικογένειας πολιτών τρίτων χωρών ισχύει το π.δ. 131/2006 με το οποίο ενσωματώθηκε η υπ' αρ. 2003/86/EK σχετική οδηγία. Αντιθέτως, για τα μέλη οικογένειας πολίτη της Ε.Ε. ισχύει το π.δ. 106/2007, με το οποίο ενσωματώθηκε η οδηγία 2004/38/EK σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών.
- 7 Η άδεια «επί μακρόν διαμένοντος» ρυθμίζεται λεπτομερώς στο π.δ. 150/2006, με το οποίο ενσωματώθηκε η υπ' αρ.

- 2003/109/ΕΚ οδηγία. Έχει ενταξιακό προσανατολισμό και καθιερώνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε σειρά πεδίων (βλ. άρθρο 12 του π.δ.).
- 8 Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 20 του π.δ. 106/2007 οι πολίτες τρίτων χωρών που είναι μέλη οικογένειας Ευρωπαίου πολίτη και διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα απολαμβάνουν ίσης μεταχείρισης με τους ημεδαπούς στους τομείς που αυτό προβλέπεται για τους Ευρωπαίους πολίτες. Εξάλλου, με την υπ' αρ. 10/2008 εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών για την εφαρμογή του προαναφερόμενου π.δ. υιοθετήθηκε η άποψη ότι οι ευνοϊκές διατάξεις που περιέχονται σε αυτό εφαρμόζονται αναλογικά και για τους πολίτες τρίτων χωρών που είναι μέλη οικογένειας Έλληνα πολίτη.
- 9 Βλ. άρθρο 40 παρ.7 του ν.3731/2008.
- 10 Πηγή: Υπουργείο Εσωτερικών, σε απάντηση του με αρ. πρωτ. 2816/2009 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη.
- 11 Βλ. και απόφαση 2756/1983 ΣτΕ
- 12 Υπουργείο Εσωτερικών, εγκύκλιος 32090/10643/1993 με θέμα «Αναλυτικές οδηγίες για την πολιτογράφηση ομογενών αλλοδαπών, κατοίκων εξωτερικού».
- 13 Σχετικά βλ. και Γρ. Τσιούκας, «Ομογενείς και Ιθαγένεια: Ανεπάρκειες μιας διαφοροποιημένης αντιμετώπισης», *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 91, 2005, σ.32-38.
- 14 Για το νομικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε από το 1990 και μετά βλ. υπ' αρ. 24755/06-04-1990 Κ.Υ.Α., ν.2130/1993 και ν.2790/2000. Σήμερα ισχύουν οι διατάξεις του άρθρου 15 του ν.3284/2004 (Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας).
- 15 Ένας αριθμός, πάντως, ομογενών από την πρώην Σοβιετική Ένωση είναι εγκατεστημένοι στην Κύπρο και άλλες ευρωπαϊκές χώρες.
- 16 Ο συνολικός αριθμός των εκκρεμών αιτημάτων που αφορούν ιθαγένεια ομογενών από την πρώην Σοβιετική Ένωση και εξετάζονται σήμερα από τις αρμόδιες υπηρεσίες των Περιφερειών είναι υπερδιπλάσιος. Ωστόσο, ένα ποσοστό εξ αυτών, που ενδεχομένως υπερβαίνει και το 50%, είναι αιτήματα που έχουν κατατεθεί στα κατά τόπους προξενεία χωρίς τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να βρίσκονται στην Ελλάδα.
- 17 Βλ. σχετικά Κ. Τσιτσελίκης, Δ. Χριστόπουλος (επιμ.), *Η ελληνική μειονότητα της Αλβανίας*, ΚΕΜΟ, Κριτική, Αθήνα, 2003.
- 18 Βλ. σχετικό δημοσίευμα σε εφημερίδα *Τα Νέα*, 08-11-2006.
- 19 Πηγή: Ελληνική Αστυνομία, σε απάντηση του με αρ. πρωτ. 2780/2009 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη
- 20 Βλ. άρθρα 17επ ΣυνθΕΚ. Για την έννοια της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» βλ. επίσης Π. Θεοδωρίδης-Π. Μαντζούφας, «Έθνος και ευρωπαϊκή ιθαγένεια: Οι μεταμορφώσεις της ιδιότητας του πολίτη», *Το Σύνταγμα*, 1998, σ. 271-293 και ιδίως σ. 283-293.
- 21 Πηγή: Ελληνική Αστυνομία, σε απάντηση του με αριθμ. πρωτ. 2806/2009 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη
- 22 Για τη Σύμβαση της Γενεύης βλ. Π. Νάσκου-Περάκη, *Το νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη*, Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991.
- 23 Βλ. οδηγίες 2003/9/ΕΚ, 2004/83/ΕΚ, 2005/85/ΕΚ, καθώς επίσης π.δ. 90/2008, 96/2008, 81/2009 και 61/1999 για όσες ρυθμίσεις παραμένουν σε ισχύ.
- 24 Βλ. άρθρο 2 της οδηγίας 2004/38ΕΚ.
- 25 Βλ. άρθρο 6 του π.δ. 90/2008.
- 26 Βλ. σημείο 9 του προοιμίου της οδηγίας 2004/83/ΕΚ.
- 27 Στοιχεία για τα αιτήματα που υποβλήθηκαν ενώπιον περιφερειακών αστυνομικών υπηρεσιών και αφορούν στην περίοδο από τον Ιούλιο του 2009 και μετά δεν είναι στη διάθεσή μας, αλλά εκτιμάται ότι ο αριθμός τους είναι πολύ μικρός και δεν επηρεάζει τη γενική εικόνα.
- 28 Πηγή Ελληνική Αστυνομία, σε απάντηση του με αρ. πρωτ. 2836/2009 εγγράφου του Συνηγόρου του Πολίτη και ιστοσελίδα Ελληνικής Αστυνομίας (www.astynomia.gr), *Στατιστικά στοιχεία παράνομης μετανάστευσης*.
- 29 Βλ ιστοσελίδα Ελληνικής Αστυνομίας, ό.π.
- 30 Αντιθέτως, δύσκολα θα εντάσσαμε στην κατηγορία αυτή αλλοδαπούς που είναι πολίτες κράτους μέλους της Ε.Ε., και ιδίως αυτούς που προέρχονται από κράτη μέλη της Συμφωνίας Σένγκεν, ακόμη και αν δεν τηρούν τις διατυπώσεις της νομοθεσίας που αφορά την αδειοδότηση της διαμονής τους στην Ελλάδα. Και τούτο διότι αφενός η έννοια του «παράνομα διαμένοντος αλλοδαπού» δυσχερώς εναρμονίζεται με την έννοια της «ευρωπαϊκής ιθαγένειας» και του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής για τους πολίτες της Ένωσης, αφετέρου στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σένγκεν είναι ιδιαίτερα δυσχερές ο έλεγχος της τυχόν παραβίασης των διατυπώσεων για τη διαμονή πολιτών της Ένωσης σε άλλα κράτη μέλη από αυτό της εθνικής τους ιθαγένειας. Αυτό, πάντως, δεν σημαίνει ότι είναι αδύνατη η απέλαση και η απαγόρευση εισόδου ακόμη και σε ευρωπαίους πολίτες όταν συντρέχουν σοβαροί λόγοι δημόσιας τάξης και ασφάλειας.
- 31 Χωρίς τα προγράμματα νομιμοποίησης της διαμονής ο αριθμός των αλλοδαπών με νόμιμη διαμονή θα ήταν ασήμαντος, καθώς ελάχιστος είναι ο αριθμός των αλλοδαπών που έχουν εισέλθει νόμιμα στην Ελλάδα με τις διαδικασίες της μετάκλησης αλλοδαπού.
- 32 Η μεν ελληνική πολιτική ασύλου είναι άκρως περιοριστική, η δε κοινοτική πολιτική ασύλου επιφορτίζει με την ευθύνη εξέτασης των αιτημάτων ασύλου τις χώρες πρώτης καταγραφής του αιτούντος άσυλο. Και οι δύο αυτοί παράγοντες, αλλά και το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μάλλον χώρα «transit» και όχι τελικός προορισμός, έχουν ως συνέπεια πολλοί αλλοδαποί που επιδιώκουν την υπαγωγή σε καθεστώς διεθνούς προστασίας από ευρωπαϊκή χώρα να αποφεύγουν να το πράξουν στην Ελλάδα.
- 33 Βλ. άρθρα 74επ. του ν.3386/2005, όπως ισχύει σήμερα, καθώς επίσης υπ' αριθμ. 4000/4/46-α' /2009 Κ.Υ.Α. σχετικά με τον καθορισμό λεπτομερειών για την εκτέλεση διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων απέλασης αλλοδαπών.
- 34 Βλ. λ.χ. παρέμβαση Συνηγόρου του Πολίτη για το ζήτημα των αλλοδαπών στο λιμάνι της Πάτρας, Φεβρουάριος 2008, www.synigoros.gr/allodapoi/meta_paremnv.htm
- 35 Βλ. Ι.ΜΕ.ΠΟ., μελέτη με θέμα *Εκτίμηση του όγκου των αλλοδαπών που διαμένουν παράνομα στην Ελλάδα*, Απρίλιος 2008, www.imepo.gr
- 36 Βλ ιστοσελίδα Ελληνικής Αστυνομίας, ό.π.
- 37 Βλ. ιστοσελίδα Ελληνικής Αστυνομίας, ό.π.
- 38 Για τα έτη 2006-2008 συνολικά πραγματοποιήθηκαν 353.940 συλλήψεις (χωρίς να λείπουν συλλήψεις σε βάρος του ίδιου προσώπου). Από αυτές 196.738 αφορούσαν σε πολίτες Αλβανίας, οι 42.438 σε προερχόμενους από το Αφγανιστάν, 36.646 από Ιράκ, 13.997 από Πακιστάν, 12.987 από Σομαλία, 12.935 από Παλαιστίνη, 6.108 από Γεωργία, 4.200 από Μπαγκλαντές και ακολουθούν πολίτες άλλων χωρών με μικρότερους αριθμούς.